

ОБҐРУНТУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ НОРМИ НАДАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ДЛЯ ВЕДЕННЯ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ

Під земельною соціальною нормою (стандартом) необхідно розуміти мінімальну площу земельної ділянки для ведення сільськогосподарської діяльності, яка надається кожному члену сім'ї (домогосподарства) на безоплатній основі без справляння земельного податку та інших зборів. При його запровадженні земельний податок з домогосподарства має справлятися на земельну площу, яка перевищує сукупний розмір земельного соціального стандарту, встановленого для членів домогосподарства.

Необхідність запровадження земельного соціального стандарту впливає з норм Конституції України, зокрема статті 48 «Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло» [1].

У більшості країн світу життєвий рівень громадян визначається прожитковим мінімумом. Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [2] прожитковий мінімум визначається як «вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистостей».

Обсяг прожиткового мінімуму містить два елементи – фізіологічний та соціальний. Фізіологічний мінімум – це вартісне вираження матеріальних цінностей, конче необхідних для існування людини. В світовій практиці він становить 85 - 87 % загального прожиткового мінімуму, а решта припадає на соціальну частину – певний набір духовних цінностей мінімально прийнятого рівня життя.

В Україні прожитковий мінімум визначається нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу. Крім того, прожитковий мінімум визначається диференційовано залежно від вікового критерію або ж залежно від соціальної та демографічної групи особи: для дітей віком до 6 років; для дітей віком від 6 до 18 років; для працездатних осіб; для осіб, які втратили працездатність. Такий поділ зумовлений особливостями людського організму, у його потребах в залежності від віку та фізичних можливостей.

При цьому прожитковий мінімум встановлюється Кабінетом Міністрів України після проведення науково-громадської експертизи сформованих набору продуктів харчування, набору непродовольчих товарів і набору послуг. формується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я з використанням нормативів фізіологічної потреби організму людини в продуктах харчування виходячи з їх хімічного складу та енергетичної цінності, з урахуванням рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я. Його розрахунки здійснюються відповідно до Методики визначення прожиткового мінімуму на одну особу та для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення, затвердженої Наказом Мінпраці, Мінекономіки та Держкомстату України (від 17.05.2000 р. №109/95/157) виходячи з наборів продуктів харчування, мінімальних наборів непродовольчих товарів та послуг, затверджених постановою Кабінету Міністрів № 656 від 14 квітня 2000 року [3].

Відзначимо, що цей набір по цілому ряду харчових продуктів суттєво відрізняється в меншу сторону від приведених у цьому ж додатку рекомендованих Міністерством охорони здоров'я (МОЗ) раціональних норм споживання основних продуктів харчування. Так МОЗ України замість раніше прийнятого визначення "Рекомендовані раціональні норми споживання основних продуктів харчування на душу населення на 2005-2015 роки" пропонує застосовувати визначення "Орієнтовний набір основної продовольчої сировини і харчових продуктів забезпечення у середньому на душу населення України на 2005-2015 роки" без

зміни кількісних показників таких наборів. У зв'язку з тим, що постановою Кабінету Міністрів України "Деякі питання продовольчої безпеки" використовується термін "раціональні норми", в подальшому викладі ми дотримуємося цього терміну [4]. Це свідчить про те, що мінімальний (граничний) набір і обсяги харчових продуктів на душу населення, який нині покладений в основу визначення прожиткового мінімуму, потребує перегляду, тому що в основу визначення складу продовольчої корзини мають бути покладені саме раціональні (оптимальні) норми споживання, як це зазначає більшість науковців, що досліджують проблеми продовольчої безпеки [5-7].

Нас же, виходячи з основного призначення господарств населення, як організаційної форми самозабезпечення членів домогосподарств власновирощеною продукцією харчування, цікавить розмір мінімальної (соціальної) норми землезабезпечення для розрахунку раціональних розмірів господарств населення. В основу такого розрахунку мають бути покладені раціональні, або в гіршому випадку, мінімальні норми споживання харчових продуктів з розрахунку на одну особу в рік, коефіцієнти перерахунку сільськогосподарської продукції і продуктів харчування в основний продукт), а також досягнуті рівні середньої урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин у господарствах населення (нами взята середня врожайність та середня продуктивність за 2011-2014 роки).

На основі цих даних розраховані нормативи потреб в сільгоспугіддях, у тому числі:

- для утримання однієї корови;
- для утримання однієї голови молодняка ВРХ;
- для утримання однієї голови кіз (овець);
- для утримання однієї голови свиней ;
- для утримання однієї курки-несушки ;
- для виробництва продукції рослинництва і садівництва на потреби харчування для 1 особи (хліб, риба і цукор покупні);
- для виробництва продуктів тваринництва на потреби харчування для однієї особи .

Як слідує із проведених розрахунків, для самозабезпечення одного працездатного сільського жителя основною сільськогосподарською продукцією, яку він спроможний вирощувати на власній земельній ділянці без глибокої переробки (виключаючи цукор, рибопродукти, основну масу хліба і хлібопродуктів, спецій тощо, які краще купувати) на рівні раціональних норм споживання необхідно мати в його користуванні 0,433 га сільгоспугідь.

При цьому для самозабезпечення одного працездатного сільського жителя на рівні мінімальних норм споживання необхідно не менше 0,324 га, дитини у віці до 6-ти років – не менше 0,271 га, дитини у віці від 6-ти до 18-ти років – не менше 0,355 га, непрацездатної людини – не менше 0,258 га сільгоспугідь.

Отже соціальна норма сільського жителя щодо користування земельною ділянкою для самозабезпечення продукцією сільського господарства має бути встановлена на рівні близько 0,40 га сільгоспугідь.

Для самозабезпечення одного працездатного жителя селищ міського типу і малих міст рослинницькою продукцією (яку він спроможний вирощувати на власній земельній ділянці), яйцями, а також м'ясом свиней та птахів на рівні раціональних норм споживання, необхідно мати в його користуванні 0,122 га сільгоспугідь.

На рівні мінімальних норм споживання йому необхідно не менше 0,118 га, для дитини у віці до 6-ти років – не менше 0,081 га, для дитини у віці від 6-ти до 18-ти років – не менше 0,124 га, а для непрацездатної людини – не менше 0,1 га сільгоспугідь. Отже, соціальна норма жителя селищ міського типу і малих міст (для самозабезпечення основною продукцією сільського господарства, крім молока і молокопродуктів, цукру і цукропродуктів, риби і рибопродуктів), має бути встановлена на рівні близько 0,12 га.

Соціальна норма міського жителя згідно виконаного за цією ж методикою розрахунку (лише для самозабезпечення картоплею, основними видами овочів і фруктів) має бути встановлена на рівні близько 0,02 га.

Статтею 121 Земельного Кодексу України [8] встановлені норми безоплатної передачі земельних ділянок громадянам, в т.ч.: для ведення особистого селянського господарства - не більше 2,0 гектара; для ведення садівництва - не більше 0,12 гектара; для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) у селах - не більше 0,25 гектара, в селищах - не більше 0,15 гектара, в містах - не більше 0,10 гектара; для індивідуального дачного будівництва - не більше 0,10 гектара; для будівництва індивідуальних гаражів - не більше 0,01 гектара. При цьому розмір земельних ділянок, що передаються безоплатно громадянину для ведення особистого селянського господарства, може бути збільшено у разі отримання в натурі (на місцевості) земельної частки (паю).

Разом з тим, нижні межі землевідведення домогосподарствам законодавчо не встановлені і тому місцеві органи самоврядування надають членам громад земельні ділянки в залежності від наявності вільних земель. Так, наприклад у Скал-хутірській сільській раді Ново-архангельського району Кіровоградської області сільська рада виділяла жителям своїх громад максимально встановлений розмір земельних ділянок у 2 га, в той час як у Кам'янецькій сільській раді цього ж району – тільки 0,60 га. Члени ж деяких інших сільських громад висловлюють невдоволення тим, що місцеві органи влади більшість комунальних земель віддали у довгострокову оренду і не в змозі виділяти їм земельні наділи навіть на рівні обґрунтованих нами соціальних норм землевідведення (0,40 га).

Тому доцільно законодавчо встановити соціальні норми землекористування для громадян. Так, у сільській місцевості соціальна норма землекористування має становити не менше 0,40 га на одного його члена домогосподарства для ведення особистого селянського господарства. Для домогосподарств, розміщених у селищах міського типу та малих містах для ведення особистого селянського господарства вона має становити не менше 0,12 га на одного його члена (в приселищній зоні), а для домогосподарств, розміщених у містах - 0,02 га (в приміській зоні).

Література

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/656-2000-%D0%BF>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання продовольчої безпеки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1379-2007-%D0%BF>.
5. Суперсон В.І. Продовольча безпека України та деякі аспекти її формування в сучасних умовах / В.І. Суперсон // Економіка АПК. Міжнародний науково-виробничий журнал – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – №12. – С. 17-18.
6. Саблук П.Т., Білоус О.Г., Власов В.І. Продовольча безпека України / П.Т. Саблук, О.Г. Білоус, В.І. Власов // Економіка АПК. Міжнародний науково-виробничий журнал. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – №10. – С. 3-7.
7. Корецький В. Л., Орлова Н. М. До проблеми безпеки харчування та моніторингу якості життя населення України / В. Л. Корецький, Н. М. Орлова // Проблеми харчування. – К. : 2006. – № 1. – С. 42-44.
8. Земельний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/page2>.